

საქართველოს დამფუძნებელი კრება და რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობების საკითხები (1920 წლის აპრილი-მაისი) *

მალხაზ მაცაბერიძე **

ოთარ ჯანელიძე ***

აბსტრაქტი

სტატიაში წარმოჩენილია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს - დამფუძნებელი კრების დამოკიდებულება საბჭოთა რუსეთ-საქართველოს შორის 1920 წლის აპრილ-მაისში განვითარებული მოვლენებისადმი: 1920 წლის აპრილის ბოლოს აზერბაიჯანში თითქმის უბრძოლველად დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება, გამოიკვეთა საბჭოთა რუსეთისა და მუსტაფა ქემალის თურქეთის კავშირი, რომელიც, ქართველ პოლიტიკოსთა შეფასებით, სამხრეთ კავკასიის გასაყოფად, „ბრესტ-ლიტოვსკის ახალ შეთანხმებას“ ემსგავსებოდა.

---

* კვლევა განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საგრანტო პროექტის „საქართველოს დამფუძნებელი კრება: ქართული პარლამენტარიზმის გამოცდილება“ ფარგლებში. გრანტის კოდი: FR – 18 – 20157

** ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი. malkhaz.matsaberidze@tsu.ge

*** გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი. Otar_janelidze@yahoo.com

ბოლშევიზმის საფრთხე საქართველოსაც რეალურად დაემუქრა. შექმნილ სიტუაციაში, საქართველოს დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ, როგორც თავდაცვის, ისე საბჭოთა რუსეთთან მოლაპარაკებისათვის მზადყოფნა გამოხატა. მოვლენათა განვითარებამ აჩვენა, რომ ერთიც აუცილებელი გახდა და მეორეც: 1920 წლის მაისის დამდეგს აზერბაიჯანის ტერიტორიიდან წითელი არმიის შენაერთები საქართველოს ფარგლებში შემოიჭრნენ. საქართველოს შეიარაღებულმა ძალებმა მოწინააღმდეგე მოიგერიეს და უკანვე გააბრუნეს.

საბჭოთა რუსეთთან დაწყებულ მოლაპარაკებას 1920 წლის 7 მაისს მოსკოვში ორ ქვეყანას შორის სამშვიდობო ხელშეკრულების დადებაც მოჰყვა. ხელშეკრულების თანახმად, რუსეთი უპირობოდ ცნობდა საქართველოს სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას და აღიარებდა მას თავის ისტორიულ საზღვრებში.

გამოვლენილია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკასა და საბჭოთა რუსეთს შორის 1920 წლის მაისში მოსკოვში მიმდინარე მოლაპარაკების უცნობი დეტალები; გაშუქებულია დამფუძნებელი კრებაში შემავალი ქართული პოლიტიკური სპექტრის თვალსაზრისი ბოლშევიზმის, როგორც საბჭოთა რუსეთის პოლიტიკური რეჟიმის, მისი იმპერიალისტური ბუნებისა და იდეოლოგიისადმი; გაანალიზებულია საქართველოს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს 1920 წლის 30 აპრილისა და 1920 წლის 11 მაისის სხდომების მუშაობა, რომელიც კრიტიკულ ვითარებაში რუსეთ-საქართველოს შორის ურთიერთობის დარეგულირების საკითხებს მიეძღვნა.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, რუსეთი. დამფუძნებელი კრება, პოლიტიკური სპექტრი, ბოლშევიზმი.

შესავალი

1920 წლის გაზაფხული კრიტიკული აღმოჩნდა საბჭოთა რუსეთისა და საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ურთიერ-

თობაში, რაც, ბუნებრივია, საქართველოს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს - დამფუძნებელი კრების ყურადღების ცენტრში მოექცა.

1920 წლის აპრილის ბოლოს მკვეთრად შეიცვალა გეოპოლიტიკური ვითარება სამხრეთ კავკასიაში - აზერბაიჯანში თითქმის უბრძოლველად დამყარდა საბჭოთა ხელისუფლება და გამოიკვეთა საბჭოთა რუსეთისა და მუსტაფა ქემალის თურქეთის კავშირი. საქართველოში მოელოდნენ საბჭოთა რუსეთის თავდასხმას, საომარი მოქმედებები დაიწყო კიდეც, თუმცა ლენინმა საქართველოსთან საზავო ხელშეკრულების გაფორმება არჩია, რადგანაც მაშინ საბჭოთა რუსეთს ძალზედ უჭირდა პოლონეთთან მიმდინარე ომში და დროებით შეაჩერა საომარი მოქმედებები სამხრეთ კავკასიაში. თუმცა, აპრილის ბოლოს, წითელი არმიის მიერ აზერბაიჯანის ოკუპაციის შემდეგ, არავინ იცოდა როგორ განვითარდებოდა მოვლენები.

1920 წ. 30 აპრილს დამფუძნებელი კრების სხდომაზე მთავრობის თავმჯდომარე ნოე ჟორდანიამ განაცხადა „ადერბაიჯანში ბოლშევიკების შემოსვლის შესახებ“. ჟორდანიამ აღნიშნა, რომ „საბჭოთა რუსეთის მოსაზღვრეობა ჩვენი ნორჩი რესპუბლიკისთვის თანდათან მუქარათ ხდება“ (საქართველოს VI, 2019: 270).

ცნობილია, რომ ლენინისა და ბოლშევიკური ელიტის დამოკიდებულება რუსეთისაგან გამოყოფილი ქართული სახელმწიფოსადმი იმთავითვე ნეგატიური იყო. საბჭოთა რუსეთის უმაღლეს პოლიტიკურ წრეებში საქართველო კვლავ რუსეთის ნაწილად წარმოედგინათ და მის სუვერენიტეტს არ აღიარებდნენ. მეტიც, საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას კრემლში მტრულ ქვეყნად განიხილავდნენ და აუცილებლად მიიჩნევდნენ მის განადგურებას.

ნოე ჟორდანიას სიტყვით, ბოლშევიკური რუსეთი საქართველოს უპირისპირდებოდა „იდეოლოგიურად და ნაციონალურად.“ მთავრობა ზრუნავდა, რომ „ხალხში გასავალი არ ჰქონოდა მოსკოველთა პროპაგანდას, არ მომხდარიყო აზრთა და გზათა არე-დარევა, ყოფილიყო ფართე მასების მიერ გაგებული და შეგნებული ჩვენი

და მათი წყობის, ...ცხოვრების წესების განსხვავება” (ჟორდანიას, 1990: 107).

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა ესწრაფოდა ყველა გარემომცველ ქვეყანასთან, მათ შორის საბჭოთა რუსეთთანაც, მშვიდობიანი და კეთილმეზობლური ურთიერთობის დამყარებას. თბილისში არ გამოირიცხავდნენ ჩრდილოელ მეზობელთან პოლიტიკური და ეკონომიკური თანამშრომლობის შესაძლებლობას, ემიგრებდნენ კიდევაც საამისო გზებს, ოღონდ წინაპირობად რუსეთის მიერ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღიარებას ასახელებდნენ.

ბოლშევიკთა პროვოკაციებს, საქართველოს წინააღმდეგ საბჭოთა რუსეთის ხან ფარულ, ხანაც აშკარა აგრესიას საქართველოში არ მოჰყოლია ანტირუსული ისტერია, მოსახლეობის დევნა და ქვეყნიდან დეპორტაცია. პირიქით, საკუთარი სამშობლოდან პროლეტარულ რეჟიმს გამოქცეული რუსი ინტელიგენციის მრავალი წარმომადგენელი საქართველოს ეკედლებოდა, აქ მყუდრო ნავსაყუდელს ჰპოვებდა და მოღვაწეობას განაგრძობდა.

დამფუძნებელ კრებაში, მთავრობის თავმჯდომარის განცხადების შემდეგ, სიტყვებით გამოვიდნენ საპარლამენტო ფრაქციების წარმომადგენლები. ამ გამოსვლების მიზანი შექმნილი ვითარების პარტიული შეფასება და მოსალოდნელი თავდასხმის წინაშე ქვეყნის ერთიანობის დემონსტრირება იყო.

კვლევის მეთოდი

სტატიაში შინაარსობრივი ანალიზის მეთოდით შესწავლილია საქართველოს დამფუძნებელი კრების 1920 წლის 30 აპრილისა და 11 მაისის სხდომების სტენოგრაფიული ანგარიშები. პირველ სხდომაზე განიხილეს აზერბაიჯანის გასაბჭოების შემდეგ შექმნილი მდგომარეობა, მეორე სხდომაზე კი რუსეთთან გაფორმებული 1920 წლის 7 მაისის ხელშეკრულება. წარმოჩენილია დამფუძნებელ კრებაში არსებული პარტიული ფრაქციების პოზიციები.

დამფუძნებელი კრების სხდომების სტენოგრაფიული ანგარიშების შესწავლა ემყარება ისტორიული კონტექსტის გაანალიზებას, რისთვისაც გამოყენებულია შემთხვევათა ანალიზის და ისტორიულ შედარებითი მეთოდები. კვლევა ემყარება საარქივო მასალებს, იმდროინდელი პრესის, პოლიტიკურ მოღვაწეთა მოგონებების მონაცემებსა და არსებულ სამეცნიერო ლიტერატურას.

შედეგები

ნაშრომში წარმოჩენილია საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს - დამფუძნებელი კრების დამოკიდებულება საბჭოთა რუსეთ-საქართველოს შორის 1920 წლის აპრილ-მაისში განვითარებული მოვლენებისადმი.

1920 წლის გაზაფხულზე ურთიერთობა საბჭოთა რუსეთსა და საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას შორის კრიტიკული გახდა. აზერბაიჯანში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისთანავე წითელი არმიის თავდასხმის საფრთხე საქართველოსაც დაემუქრა.

კვლევამ აჩვენა, რომ საგარეო საფრთხის ვითარებაში ხელისუფლებამ და ოპოზიციამ დაივიწყეს პარტიული თუ კლასობრივი წინააღმდეგობები და ქვეყნის დამოუკიდებლობის დასაცავად ძალების კონსოლიდაცია შეძლეს.

საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ მოიწონა საბჭოთა რუსეთის აგრესიის მოსაგერიებლად განხორციელებული მთავრობის ღონისძიებები; მმართველმა პარტიამ და მთელმა ოპოზიციურმა სპექტრმა ბოლშევიზმი შეაფასეს, როგორც იმპერიალისტური რეჟიმი, მიუღებლად მიიჩნიეს მისი საქართველოში შემოღწევა, თუმცა კრემლთან სამშვიდობო მოლაპარაკება არ გამოურიცხავთ.

დოკუმენტური და სხვა მასალების შესწავლამ ცხადყო: ა.) 1920 წლის 7 მაისს, საბჭოთა რუსეთსა და საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას შორის მოსკოვში გაფორმებულმა სამშვიდობო ხელშეკრულებამ ქართულ პოლიტიკურ ელიტაში ოპტიმიზმის სულისკვეთება გააძლიერა; ბ.) ხელშეკრულებამ ხელი შეუწყო საქართველოს დამოუკიდებლობის იურიდიულად აღიარებას დასავლე-

თის დიდი სახელმწიფოების მიერ, მაგრამ თავად ბოლშევიკურ რუსეთთან ურთიერთობა ვერ მოაწესრიგა.

დისკუსია

ახალი ბრესტ-ლიტოვსკის საფრთხე

საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკასა და აზერბაიჯანს შორის მოქმედი ხელშეკრულების თანახმად, 1920 წ. 27 აპრილს, ოფიციალურმა ბაქომ აზერბაიჯანზე საბჭოთა რუსეთის თავდასხმის გამო თბილისისაგან სამხედრო დახმარება ითხოვა.

ნოე ჟორდანიამ განმარტა საქართველოს მთავრობის პოზიცია: საქართველო ემზადებოდა ბაქოს მიმართულებით ჯარის გასაგზავნად, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ აზერბაიჯანი წინააღმდეგობას არ უწყევდა შემოჭრილ ბოლშევიკებს (საქართველოს VI, 2019: 270-271). ჟორდანიას განცხადებით, აზერბაიჯანში არსებული ხელისუფლება ადვილად დაემხო „კომუნისტებსა და ანატოლიის ნაციონალისტებს შორის“ გარიგების შედეგად (საქართველოს VI, 2019: 271). ეს გარიგება მიმართული იყო საერთო მტრის - ანტანტის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

ნოე ჟორდანიას და აკაკი ჩხენკელის (სოც-დემ.) შეფასებით, სახეზე იყო ახალი ბრესტ-ლიტოვსკის შეთანხმება, როდესაც რუსეთი და ოსმალეთი ერთმანეთთან გარიგებაზე მიდიოდნენ და სამხრეთ კავკასიას იყოფდნენ (საქართველოს VI, 2019: 276).

სპირიდონ კედიას (ნაციონალ-დემოკრატი) თქმით, შეიქმნა ახალი რეალობა - თუ მანამდე იმედი არსებობდა, რომ ამიერკავკასიის რესპუბლიკები ერთად დაუპირისპირდებოდნენ რუსეთს, ახლა აზერბაიჯანი ბოლშევიკებს ჩაბარდა და შეიძლება იგივე გაეკეთებინა სომხეთსაც (საქართველოს VI, 2019: 288).

ლეო შენგელაიამ (ესერი) აღნიშნა, რომ აზერბაიჯანმა ჩვენ კი არ გვიღალატა, არამედ თავის თავს უღალატა (საქართველოს VI, 2019: 283). ა. ჩხენკელი აზერბაიჯანთან დაკავშირებით შენიშნავდა: „ჩვენ გვინდოდა, რომ ეს სახელმწიფო მართლა სახელმწიფო ყოფილიყო, მართლა დაეცვა თავისი დამოუკიდებლობა და თავისუფლე-

ბა“, მაგრამ ამში მოტყუვდნენ. ა. ჩხენკელმა ასევე იმედი გამოთქვა, რომ „თვით ადერბეიჯანის ხალხი მიხვდება საითკენაც გადაისროლა ის მისმა მმართველმა წრეებმა“ (საქართველოს VI, 2019: 277).

დაშნაკთა ფრაქციის წარმომადგენელმა გარეგინ ტერ-სტეპანიანმა ყურადღება გაამახვილა, რომ საქართველოს საფრთხე არა მხოლოდ აზერბაიჯანში შეჭრილი საბჭოთა რუსეთის მხრიდან, არამედ ოსმალეთისაგანაც ემუქრებოდა (საქართველოს VI, 2019: 298).

საერთო შეფასებით, ბოლშევიკების მიერ საქართველოს დაპყრობის შემთხვევაში, მოისპობოდა დემოკრატიული წყობილება და დამყარდებოდა ტირანია. ნოე ჟორდანიამ კვლავ დაადასტურა ქვეყნის ევროპული არჩევანი, არჩევანი დემოკრატიის სასარგებლოდ. მისივე თქმით, საქართველო მზად იყო როგორც თავდაცვის, ასევე მოლაპარაკებებისთვისაც (საქართველოს VI, 2019: 270-271).

საქართველო კვლავ მარტო დარჩა

აზერბაიჯანში საბჭოთა რეჟიმის გამარჯვება საქართველოსთვის ავისმომასწავებელი სიგნალი იყო, რადგან ბოლშევიზმის საფრთხე მასაც პრაქტიკულად დაემუქრა. საქართველო რომ მარტო დარჩა საბჭოთა რუსეთიდან მოსალოდნელი თავდასხმის საფრთხის წინაშე, ამის თაობაზე მთავრობის თავმჯდომარე ნ. ჟორდანიამ განაცხადა. იგივე აღნიშნა ა. ჩხენკელმა (საქართველოს VI, 2019: 277).

ნ. ჟორდანია თვლიდა, რომ ბოლშევიკები სოჭის ან დარიალის მხრიდან საქართველოში შემოჭრას ვერ მოახერხებდნენ, აზერბაიჯანის მხრიდან კი თავდასხმა სავსებით რეალური იყო, რადგანაც „საზღვრები გაშლილია“ (საქართველოს VI, 2019: 270).

მარტოდ დარჩენილი საქართველოს პოლიტიკოსები, ცხადია, ცდილობდნენ საზოგადოების გამხნევებას. ნოე ჟორდანიას თქმით, „მარტობა ყოველთვის არ ნიშნავს დაუძლეულებას. პირიქით, მარტოთ დარჩენა ზოგჯერ ნიშნავს ძლიერებას“ (საქართველოს VI, 2019: 272).

ფრაქციების წარმომადგენლები იმედს გამოთქვამდნენ, რომ საქართველოს მოსალოდნელი ბოლშევიკური აგრესიის წინაშე მართოს არ მიატოვებდნენ და მას მხარში ევროპა ამოუდგებოდა. სპ. კედის სიტყვით, ანტანტა მიხვდებოდა საქართველოს მნიშვნელოვან როლს ბოლშევიზმთან ბრძოლაში და მას დაეხმარებოდა (საქართველოს VI, 2019: 290). გრ. ვეშაპელმა გაკვირვება გამოხატა, რომ ბრიტანეთს არ ესმოდა საქართველოს მნიშვნელობა კავკასიის ქედთან საბჭოთა რუსეთის შესაჩერებლად (საქართველოს VI, 2019: 293-294). მანვე წარმოიდგინა დიდი ომის სცენარი - რუსეთ-ოსმალეთის ომი ინგლისის წინააღმდეგ, რომელშიც მათ მხარეზე გერმანიაც ჩაერთვებოდა (საქართველოს VI, 2019: 294-295).

ვალიკო ჯუღელის თქმით, საქართველო მართო არ იყო და თუ იბრძოლებდნენ ევროპა დაეხმარებოდა საქართველოს (საქართველოს VI, 2019: 303).

საქართველოს მართლაც მოუწია ბრძოლა. საბჭოთა ჯარის ნაწილები აზერბაიჯანიდან საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საზღვრებში შემოიჭრნენ. მათი პოლიტიკური წინამძღოლი, ქართველი ბოლშევიკი სერგო ორჯონიკიძე არწმუნებდა ვ. ლენინს, რომ თბილისს რამდენიმე დღეში აიღებდნენ.

საქართველოს მთავრობამ გაატარა დამატებითი ღონისძიებანი: გაამაგრა სახელმწიფო საზღვრები, გამოაცხადა მობილიზაცია, აღმოსავლეთ საქართველოში შემოიღო სამხედრო წესები, ჩამოაყალიბა თავდაცვის ფონდი და სხვ. ქართული საჯარისო შენაერთების სარდლად დაინიშნა გენერალი გიორგი კვინიტაძე, რომელიც მყისვე შეუდგა ენერგიულ მოქმედებას და ძალები სათანადო მიმართულებით გადააჯგუფა.

საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ მიიღო დადგენილება და მთავრობას რესპუბლიკის თავდაცვის საჭიროებისათვის დამატებით 300 მილიონი მანეთი გამოუყო (ჯანელიძე, 2013: 218).

ბოლშევიკების იმპერიალისტური პოლიტიკა

ფრაქციების წარმომადგენლებმა დაწვრილებით ილაპარაკეს ბოლშევიკების რეალურ მიზნებზე და ხაზი გაუსვეს მათი მოქმედების იმპერიალისტურ ხასიათს.

აკაკი ჩხენკელმა აღნიშნა, რომ ბოლშევიკები დაადგინეს იმპერიალისტურ პოლიტიკას, სხვა ერების დაპყრობის პოლიტიკას (საქართველოს VI, 2019: 275). მისივე თქმით, „ბოლშევიზმის მოვლენა ამიერკავკასიაში“ იყო „სწორედ ძველი უღლის - რუსეთის იმპერიალიზმის აღდგენა“ (საქართველოს VI, 2019: 275-276). ლეო შენგელაიას განცხადებით, საქართველოს თავს ესხმოდა „ველიკორუსული იმპერიალიზმი“ (საქართველოს VI, 2019: 285). შალვა ნუცუბიძის შეფასებით, ბოლშევიზმი იყო იმპერიალიზმი, კერძოდ კი სოციალისტური იმპერიალიზმი (საქართველოს VI, 2019: 281).

ლ. შენგელაიას სიტყვით, მდგომარეობა მოითხოვდა „უდიდეს მსხვერპლს ერისაგან, ყოველი მოქალაქისაგან“, რადგანაც ომი საქართველოს სახელმწიფოს განადგურებას ისახავდა მიზნად (საქართველოს VI, 2019: 284-285).

ა. ჩხენკელი მიიჩნევდა, რომ საქართველოსა და საბჭოთა რუსეთს შორის დაპირისპირება იყო დემოკრატიზმისა და დესპოტიზმის დაპირისპირება (საქართველოს VI, 2019: 274), „ბრძოლა ბოლშევიზმსა და დემოკრატიზმს შორის“ (საქართველოს VI, 2019: 277). თუმცა სოციალისტ-ფედერალისტმა შ. ნუცუბიძემ ხაზი გაუსვა, რომ ბოლშევიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა იყო არა პოლიტიკური ხასიათის, გარკვეული სოციალურ-პოლიტიკური პროგრამების თაობაზე, არამედ ბრძოლა „ორ სახელმწიფოს შორის“ (საქართველოს VI, 2019: 279).

შ. ნუცუბიძე განსაკუთრებულ საფრთხედ მიიჩნევდა იმ ილუზიებს, რაც ბოლშევიკების გამოჩენას მოსდევდა სოციალისტების ნაწილისათვის, თითქოსდა მიმდინარეობდა მსოფლიო სოციალისტური რევოლუცია, რასაც სოციალიზმის იდეალების პრაქტიკული განხორციელება უნდა მოჰყოლოდა. შ. ნუცუბიძის თქმით, ბევრს უჭირდა იმის გარჩევა, თუ ვინ მოადგა საქართველოს საზღვრებს,

„მტერი თუ მოყვარე“ (საქართველოს VI, 2019: 278). მისივე განცხადებით, საქართველოს ნეიტრალიტეტი უნდა დაეცვა ბოლშევიკური მსოფლიო რევოლუციის იდეის მიმართ (საქართველოს VI, 2019: 280).

„ბოლშევიზმის თანმდევი ილუზიები“ საფრთხეს რომ წარმოადგენდა, ეს სოციალისტ-რევოლუციონერთა ფრაქციის ლიდერის ლეო შენგელაიას გამოსვლამაც დაადასტურა. მისი თქმით, კომუნისტები დამფუძნებელ კრებაში რომ ყოფილიყვნენ, მათთან პროგრამულად ბევრი არაფერი ექნებოდა სადავო. ქართველი ესერები ბოლშევიკებს უპირისპირდებოდნენ მხოლოდ იმიტომ, რომ მათ საქართველოს დაპყრობა სურდათ. ამავე დროს, ლ. შენგელაია მმართველ სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას მოუწოდებდა „უფრო მემარცხენე“ პოლიტიკის გატარებას, რათა ჯარში მყოფ მუშებსა და გლეხებს დაენახათ, თუ რისთვის იბრძოდნენ (საქართველოს VI, 2019: 284-285).

რუსეთის ბოლშევიკური რეჟიმი და ქართული პოლიტიკური სპექტრი

საქართველოს მემარცხენე თუ მემარჯვენე ოპოზიციის წარმომადგენლები, რომლებიც მმართველ სოციალდემოკრატიულ პარტიასა და მთავრობას მუდმივად აკრიტიკებდნენ სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის სხვადასხვა სფეროში დაშვებული ხარვეზებისათვის, მერყეობისათვის საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციაში და ა.შ., ბოლშევიზმის შეფასების საკითხში ხელისუფლებასთან თანაზიარნი იყვნენ. ქართულ პოლიტიკურ ძალებს სწორად ჰქონდათ გაცნობიერებული ბოლშევიკური რეჟიმის არსი. ისინი ბოლშევიზმს რეაქციულ, ქართველი ერის მიზნებისა და იდეალებისათვის სრულიად მიუღებელ მიმდინარეობად აღიქვამდნენ. დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ ბოლშევიზმის საქართველოში შემოღწევა ძირს გაშოთხრიდა ქართულ სახელმწიფოებრიობას, გამოიწვევდა ეროვნული თვითმყოფადობის მოსპობას და სხვ. მაგრამ ქართველი პოლიტიკოსები არც იმას ივიწყებდნენ, რომ ბოლშევიზმი რუსეთში გაბა-

ტონებულ სახელმწიფოებრივი ძალაც იყო და იგი ანგარიშის გაწევას საჭიროებდა.

ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის საპარლამენტო ფრაქციის თავმჯდომარე გიორგი გვაზავა აცხადებდა: „თუმცა ბოლშევიკთა შეხედულება და მოძღვრება ჩვენთვის მისაღები არ არის, მაგრამ ვინაიდან მათ უჭირავთ მთელი სახელმწიფო, ჩვენ შეგვიძლია ვიქონიოთ მოლაპარაკება, ...როგორც სახელმწიფოსთან.” ასეთივე აზრისა იყო სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიაც. მისი ერთ-ერთი ლიდერი სამსონ ფირცხალავა მიუთითებდა: „უნდა განვავარძოთ მშვიდობიანი პოლიტიკა რუსეთის ბოლშევიკების მიმართ და ყოველი ღონისძიება ვიხმაროთ, დავამყაროთ მათთან წესიერი მეზობლური ურთიერთობა” (სახალხო საქმე, 1920: 18 XI).

საყურადღებო თვალსაზრისს გამოთქვამდა დამოუკიდებელი ნაციონალ-დემოკრატიული პარტიის პერიოდული ორგანო, გაზეთი „კლდე.“ მის ფურცლებზე ვკითხულობთ: „რუსეთთან მორიგებაზე ლაპარაკი უთუოდ მისაღებია, მაგრამ ერთ საფუძველზე: რუსეთმა ერთხელ და სამუდამოდ ხელი უნდა აიღოს საქართველოზე და აზრადაც არ უნდა გაიტაროს საქართველოზე ამა თუ იმ სახით თავისი გავლენის დამყარება. საქართველოს სუვერენობა საფუძვლად უნდა დაედოს ჩვენს პოლიტიკას და ეკონომიკურ ურთიერთობას სხვა სახელმწიფოებთან.”

სტატიის დასასრულს მითითებული იყო ერთ მეტად მნიშვნელოვან გარემოებაზეც, კერძოდ, გაზეთი ხაზს უსვამდა შემდეგს: „შეიძლება ეკონომიკური ურთიერთობის დამყარება, პოლიტიკური ძაფის გაბმა რუსეთთან, მაგრამ აბსოლუტური დამოუკიდებლობის ნიადაგზე” და, რომ „შესაძლოა, რუსეთი ამაზე დასთანხმდეს, მაგრამ ჩვენ უნდა მივიღოთ საერთაშორისო გარანტიები” (კლდე, 1920: 30 IV).

ქართული პოლიტიკური ელიტა ერკვეოდა ბოლშევიზმის აგრესიულ ბუნებაში, გრძნობდა ბოლშევიკური რუსეთისაგან მომდინარე საფრთხის სერიოზულობასაც და ქვეყნის თავდაცვისუნარიან-

ობის განმტკიცებაზე ზრუნვის პარალელურად ამ სახელმწიფოსთან მშვიდობიანი ურთიერთობის მიღწევის გზებსაც დაეძებდა.

მზადყოფნა თავდაცვისა და მოლაპარაკებებისათვის

ნოე ჟორდანიას განცხადებით, საქართველო მზად იყო როგორც თავდაცვისათვის, ასევე მოლაპარაკებებისათვის (საქართველოს VI, 2019: 270-271). იგივე გაიმეორა სოციალისტ-ფედერალისტთა ფრაქციის სახელით შალვა ნუცუბიძემაც (საქართველოს VI, 2019: 283).

აკაკი ჩხენკელის თქმით, საქართველო იცავდა ნეიტრალიტეტს და არ ერეოდა რუსეთის სამოქალაქო ომში. საქართველოს პოლიტიკა ზოგადად იყო ლოიალობა და ნეიტრალიტეტი ყველა მეზობლის მიმართ (საქართველოს VI, 2019: 275). მისივე სიტყვით, „ჩვენ ვიცავთ მხოლოდ ჩვენ თავს, დამოუკიდებლობას, რევოლუციის მონაპოვართ“ (საქართველოს VI, 2019: 274).

განცხადება მოლაპარაკებებისათვის მზადყოფნის თაობაზე არ იყო უბრალო დეკლარაცია. ნოე ჟორდანიას ამ მიზნით მოსკოვში გაგზავნილი ჰყავდა წარმომადგენელი რომელიც პირადად იცნობდა ლენინს და სხვა ბოლშევიკებს. თუმცა ამ ამბის შესახებ მხოლოდ რამდენიმე ადამიანმა იცოდა (ჟორდანია, 1990: 112).

იყვნენ ისეთებიც, რომლებიც ეჭვის თვალით უყურებდნენ ბოლშევიკებთან შეთანხმების შესაძლებლობას. ვ. ჯუღელს შეცდომად მიაჩნდა ბოლშევიკებთან დათმობებზე წასვლა შეთანხმების მიღწევის იმედით. მისი თქმით, „დავთმობთ იმ ილუზიით, რომ ბოლშევიკებთან შეიძლება რაიმე შეთანხმება და მოლაპარაკება“, არის ყველაზე სამიში ილუზია (საქართველოს VI, 2019: 302).

საქართველოს საზღვრების შესახებ

საბჭოთა რუსეთის შესაძლო თავდასხმის მოგერიების საკითხთან ერთად, დამფუძნებელი კრების სხდომაზე განხილვის საგანი გახდა საქართველოს საზღვრების საკითხი. ინგლისელთა ჯარის წასვლის შემდეგ საქართველო მოელოდა ბათუმის ოლქის სა-

ქართველოს იურისდიქციაში დაბრუნებას. ასევე მეზობელ აზერბაიჯანთან სადავო ჰქონდა ზაქათალის ოლქი, ხოლო სომხეთთან ყოფილი ბორჩალოს მაზრის ნაწილი (ე. წ. „ნეიტრალური ზონა“).

სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის წარმომადგენელი ა. ჩხენკელი აღნიშნავდა: „სწორედ დღეს, სწორედ ამ მომენტში გამოიჭედება საქართველო თავის ბუნებრივ საზღვრებში“ (საქართველოს VI, 2019: 274).

გრიგოლ ვეშაპელი საჭიროდ მიიჩნევდა საქართველოს საზღვრების გასწორებას საინგილოსა და ბორჩალოში. მისი თქმით, საქართველო უნდა დადგეს „ნამდვილ, ბუნებრივ საზღვრებზე, როგორც ადერბეიჯანთან, ისე სომხეთთან“, „ასევე უნდა ითქვას ბათუმზე“ (საქართველოს VI, 2019: 295-296).

სპ. კელიამ განაცხადა, რომ ქართველი ერი დაიცავდა სამშობლოს, ასევე აღიდგენდა ტერიტორიულ მთლიანობას - დაიბრუნებდა ბათუმის ოლქს (საქართველოს VI, 2019: 291).

გამარჯვების იმედი

რას ემყარებოდა გამარჯვების იმედი? საქართველოს ერთიანობას დამოუკიდებლობის დაცვის საქმეში. სპ. კელიას თქმით, ბოლშევიზმი „განიცდის სასტიკ დამარცხებას ყველგან, სადაც პირდაპირ შეეჯახა დარაზმულ, ეროვნულ ერთეულებს“ (საქართველოს VI, 2019: 289).

განხეთქილება შეიძლება ყოფილიყო პარტიული - არსებობდა საფრთხე, რომ ოპოზიციაში მყოფი მემარცხენე სოციალისტების სიმპატიები ბოლშევიკებისკენ გადაიხრებოდა. ასევე შესაძლებელი იყო ეთნიკური უმცირესობების გამოყენება ბოლშევიკების მიერ.

ვ. ჯუღელმა გაიხსენა 1918 წელი, როდესაც საქართველოსთვის უმძიმეს პერიოდში ბოლშევიკებმა მოაწყეს აჯანყება ცხინვალის რეგიონში, ხოლო სადახლოში „თათრის ბრბოების გამოსვლა მოხდა“ (საქართველოს VI, 2019: 300). როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ჯუღელს ცხინვალზე ოსების თავდასხმა ტყუილად არ გახსენებია, - 1920 წლის მაისის დამდეგს ბოლშევიკებმა კვლავ მოაწყეს ოსების

აჯანყება, ოღონდ თავად მალევე გააფორმეს საზავო ხელშეკრულება საქართველოსთან.

ფრაქციათა წარმომადგენლები აცხადებდნენ, რომ საქართველო ერთიანი იქნებოდა სამშობლოს დაცვის საქმეში. შ. ნუცუბიძის თქმით, დამფუძნებელი კრების მონაწილე ყველა პოლიტიკური პარტია იდგა „საქართველოს დამოუკიდებლობის ნიადაგზე“ და ბოლშევიკები ვერ გამოიყენებენ საქართველოში არსებულ ოპოზიციურ ძალებს (საქართველოს VI, 2019: 282). სპ. კედიამ მოუწოდა პარტიებს იდეური გაერთიანებისათვის სამშობლოს დაცვის საქმეში (საქართველოს VI, 2019: 291). გრ. ვეშაპელმა იმედი გამოთქვა, რომ ქართველი ხალხი საკუთარ მთავრობას ამჯობინებდა უცხოების გაბატონებას (საქართველოს VI, 2019: 296). ყველაზე მკაფიოდ ქვეყნის ერთიანობის აუცილებლობას ხაზი გაუსვა სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის სახელით გამოსულმა ა. ჩხენკელმა. მისი თქმით, „ქართველი ერი განურჩევლად პარტიული რწმენისა, საქართველოს ხალხი განურჩევლად ეროვნებისა, იქნება როგორც ერთი კაცი, როგორც ერთი პიროვნება და ბოლომდის შეასრულებს თავის წმინდა მოვალეობას“ (საქართველოს VI, 2019: 273).

გარეგნ ტერ-სტეპანიანმა კი დაშნაკთა პარტიის სახელით განაცხადა, რომ მისმა პარტიამ „პირველი დღიდანვე მიიღო საქართველოს დამოუკიდებლობა“ და ბოლომდე ამ ნიადაგზე იდგებოდა (საქართველოს VI, 2019: 298).

დეპუტატთა ერთსულოვანი სულისკვეთება აისახა უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს დადგენილებაში, რომელშიც ვკითხულობთ: „დამფუძნებელი კრება ღრმად არის დარწმუნებული, რომ მთელი საქართველოს ხალხი, განურჩევლად ეროვნებისა, სარწმუნოებისა და მიმართულებისა, ქართველი ერი, საქართველოს დემოკრატია, მისი სახელოვანი, ბრძოლაში გამობრძმედილი შეიარაღებული ძალა - ჯარი და სახალხო გვარდია და მთელი შეიარაღებული ხალხი შეურყევლად დაიცავს საქართველოს დამოუკიდებლობას და თავისუფლებას.

დამფუძნებელი კრება მიმართავს დემოკრატიას, რომ იმანაც აღიმაღლოს ხმა უზენაესი სამართლიანობის დასაცავად, და ღრმად სწამს, რომ გასაჭირის დროს ევროპის დემოკრატია არ დასტოვებს საქართველოს დემოკრატია მართლდ ბრძოლის ველზე“ (საქართველოს VI, 2019: 306).

დამფუძნებელი კრების განხილულ სხდომაზე დეპუტატების გამოსვლები ცხადყოფს, რომ ქვეყნის წინაშე მდგარი საფრთხე ხელისუფლებასა და ოპოზიციას ავიწყებდა პარტიულსა თუ კლასობრივ წინააღმდეგობას და შეკავშირებისა და ერთად დგომისაკენ უბიძგებდა. ამ ფაქტში აკაკი ჩხენკელი ერის კულტურის მახასიათებელ ნიშანს ხედავდა და აცხადებდა: „როდესაც გარედან გვადგება საფრთხე, ჩვენ ერთნი ვართ განურჩევლად რწმენისა და ეროვნებისა.“

მოლაპარაკების კულისებში

1920 წლის გაზაფხულზე საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარის, ნ. ჟორდანიას დავალებით მოსკოვს გაიგზავნა დამფუძნებელი კრების წევრი გრიგოლ ურატაძე. მისი შერჩევა ამ მისიისათვის მხოლოდ ერთმა გარემომებამ განაპირობა: ნ. ჟორდანიას სიტყვით: „დესპანი უნდა ყოფილიყო ლენინისა და მისი შტაბის ნაცნობი, სოციალ-დემოკრატი, პარტიის ყრილობაზე ნამყოფი“ (ჟორდანია, 1990: 112). (გ. ურატაძე სოციალ-დემოკრატთა სტოკჰოლმისა და ლონდონის კონგრესის მონაწილე იყო, ხოლო ლენინს ჯერ კიდევ 1911 წლიდან იცნობდა, როგორც ლონჯიუმოს პარტიული სკოლის მსმენელი).

ვ. ლენინი დათანხმდა საქართველოს მთავრობის წინადადებას, დაეწყოთ მოლაპარაკება სახელმწიფოთა ურთიერთცნობისა და აღიარების თაობაზე. რუსეთის ინტერესების დაცვა მოლაპარაკებებში საგარეო საქმეთა სახალხო კომისრის მოადგილე ლევ კარახანს მიენდო. კრემლში ფიქრობდნენ, რომ თუ დიპლომატიური მოლაპარაკება მათთვის სასურველ შედეგს ბოლომდე ვერ მოიტანდა, სა-

ქართველოს ყურადღებას მაინც მოადუნებდა და ასეთ შემთხვევაში სამხედრო ჩარევის გეგმა უფრო ეფექტურად იმოქმედებდა.

საზავო მოლაპარაკების მსვლელობისას გ. ურატაძისთვის კერძო წყაროდან ცნობილი გახდა, რომ საბჭოთა რუსეთის ჯარის ნაწილები აზერბაიჯანის მხრიდან საქართველოს საზღვრებში შემოიჭრნენ და ჩვენს ჯარებთან ომს აწარმოებდნენ. საქართველოს წარმომადგენელს, როგორც თვითონ იგონებს, მიუმართავს ლენინისათვის და განუცხადებია, რომ თუ იგი არ გასცემდა განკარგულებას ომის შეწყვეტის შესახებ, მოლაპარაკებას თავს გაანებებდა. ლენინს უპასუხნია, რომ ამის შესახებ არაფერი იცის, ხოლო „ჭორებმა არ უნდა შეუშალოს ხელი მოლაპარაკებასო“ (ურატაძე, 1958: 79).

როგორ შეხვდა ჩვენი ქვეყანა სამშვიდობო ხელშეკრულებას? აი, რას წერს ამასთან დაკავშირებით საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე ნ. ქარცივაძე: „რუსეთთან ზავის ხელის მოწერამ ხალხზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. ხალხი გამხნედა და დამოუკიდებლობის დაცვისაკენ მისწრაფება უფრო გაცხოველდა. მთავრობის მდგომარეობაც განმტკიცდა. მოხდა დამფუძნებელი კრების საგანგებო სხდომა, რომელიც ერთსულოვანის კმაყოფილებით შეეგება რუსეთთან ზავს. ქალაქი იმ დღეს ბაირაღებით მოირთო და ზარბაზანმა 21-ჯერ გაისროლა. ქუჩებს სადღესასწაულო ელფერი ჰქონდა. საქართველოს ყველა კუთხიდან მოგვდის ცნობები, რომ ხალხი ყოველგან დიდის სიამოვნებით გებება ამ ცნობას... მოკავშირე სახელმწიფოთა წარმომადგენლებზეც დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა რუსეთთან ზავმა და ჩვენი ავტორიტეტი გაიზარდა მათ თვალში“ (საქართველოს ეროვნული არქივი, საქმ. 753).

რუსეთ-საქართველოს 1920 წლის 7 მაისის მოსკოვის ხელშეკრულება და საქართველოს დამფუძნებელი კრება.

1920 წლის მაისის დამდევს აზერბაიჯანის ტერიტორიიდან წითელი არმიის შენაერთები საქართველოს ფარგლებში შემოიჭრნენ. საქართველოს შეიარაღებულმა ძალებმა მოწინააღმდეგე მო-

იგერიეს და უკანვე გააბრუნეს. მას შემდეგ, რაც მოსკოვმა დაინახა, რომ შეუძლებელია საქართველოს იოლი დამარცხება, ს. ორჯონიკიძეს ებრძანა, შეეწყვიტა საომარი მოქმედებები და აზერბაიჯანში დაბრუნებულიყო (თოიძე, 1991: 14).

მოსკოვში მიმდინარე მოლაპარაკება წარმატებით გაგრძელდა და 1920 წლის 7 მაისს სამშვიდობო ხელშეკრულებაც გაფორმდა. რუსეთი უპირობოდ ცნობდა საქართველოს სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას, აღიარებდა მას თავის ისტორიულ საზღვრებში (ადრე კავკასიის სამეფისნაცვლოში შემავალი თბილისისა და ქუთაისის გუბერნიების ყველა მაზრა, ასევე ბათუმის, სოხუმისა და ზაქათალის ოლქები) და ხელს იღებდა საქართველოს შინაურ საქმეებში ყოველგვარ ჩარევაზე. ამ, საქართველოსათვის დიდმნიშვნელოვან დაპირებათა გვერდით, ხელშეკრულების ტექსტში იყო ისეთი მუხლებიც, რომლებიც ლახავდნენ ქართული სახელმწიფოს ეროვნულ ინტერესებს და საფრთხეს უქმნიდნენ მის სუვერენიტეტს (კავკასიის უღელტეხილების ნეიტრალიზება, ბოლშევიკური ორგანიზაციებისათვის ლეგალური მოღვაწეობის უფლების მინიჭება, სხვა სახელმწიფოებთან თავისუფალი ურთიერთობის შეზღუდვა).

საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრი ევგენი გეგეჭკორი მოსკოვში გაგზავნილ დიპლომატიურ წარმომადგენელს გ. ურატამეს წერდა: `რუსეთთან საზავო ხელშეკრულების ზოგიერთი მუხლი ჩვენ არ გვაკმაყოფილებს. ჩვენ ვეცდებით რატიფიკაციის დროს, რომლის უფლება აქვს დამფუძნებელ კრებას და რომელიც უთუოდ უნდა მოხდეს, ამ მუხლებს მივცეთ სხვა სახე და შეძლებისდაგვარად ჩვენ სასარგებლოდ შევცვალოთ მათი რედაქცია`.

1920 წლის 7 მაისის ხელშეკრულების რატიფიკაციაზე ამყარებდა იმედს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლებაც, მაგრამ ხსენებული დოკუმენტი მასზე ხელისმოწერის დღიდანვე, რატიფიცირების გარეშე, `თვით ფაქტის ძალით` შევიდა ძალაში. ამდენად, ნოე ჟორდანიას მოგონებებში აღნიშნული ფაქტი, რომ თითქოს დამფუძნებელმა კრებამ დაამტკიცა ხსენებული ხელშეკრულება (ჟორდანია, 1990: 115), ზუსტი არ არის.

საბჭოთა რუსეთთან მოსკოვში გაფორმებული ხელშეკრულება საქართველოს დამფუძნებელ კრებას დეტალურად არ განუხილავს, მაგრამ მსჯელობის საგანი გახდა ორ ქვეყანას შორის ხელშეკრულების დადების თვით ფაქტი. 1920 წ. 11 მაისს დამფუძნებელი კრების სხდომაზე მთავრობის სახელით, საგარეო საქმეთა მინისტრმა ევგენი გეგეჭკორმა გააკეთა განცხადება, რომ რუსეთსა და საქართველოს შორის ზავის ხელშეკრულება დაიდო (საქართველოს VI, 2019: 321).

დეპუტატებმა, როგორც უმრავლესობიდან, ისე უმცირესობიდან, მოიწონეს საბჭოთა რუსეთთან სამშვიდობო ხელშეკრულების გაფორმება და მის მიმართ მრავალი ეპითეტი გამოთქვეს: „დიდი დღე“ (ევგენი გეგეჭკორი); „დიდი ისტორიული მოვლენა“ (აკაკი ჩხენკელი); „დიდი გამარჯვება ჩვენი ერისა, საქართველოს დემოკრატიისა“ (ივანე გობეჩია); „ეს არის ჩვენი ეროვნული გამარჯვება“ (გიორგი გვაზავა) და სხვ. (საქართველოს VI, 2019: 322; 323; 335).

მემარჯვენე ოპოზიციის წარმომადგენელმა, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის საპარლამენტო ფრაქციის თავმჯდომარე გიორგი გვაზავამ, ისე როგორც სხვებმა, რუსეთთან ხელშეკრულების დადების ფაქტს მაღალი შეფასება მისცა. მანვე მთავრობის თავმჯდომარე ნოე ჟორდანიას გააკრიტიკა ზავის დადების გამო ვ. ლენინთან გაგზავნილი დეპეშისათვის, რომელშიც გამოთქმული ყოფილა რუსეთ-საქართველოს თანამშრომლობის სურვილი „გარდაქმნან საერთო ცხოვრება სოციალისტურ ნიადაგზე“ (საქართველოს VI, 2019: 341).

დამფუძნებელი კრების წევრები კარგად აცნობიერებდნენ ხელშეკრულების მნიშვნელობას, რაც უპირველესად იმაში გამოიხატებოდა, რომ ყოფილი მეტროპოლია იურიდიულად სცნობდა ყოფილი კოლონიის დამოუკიდებლობასა და ტერიტორიულ მთლიანობას. ეს გარემოება უდავოდ განამტკიცებდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პრესტიჟს შინ თუ გარეთ, აადვილებდა მისი სუვერენიტეტის საერთაშორისო ცნობასა და აღიარებას.

ამიტომაც იყო, რომ კრებამ მიიღო ასეთი რეზოლუცია: „მოისმინა რა გარეშე საქმეთა მინისტრის განცხადება საბჭოთა რუსეთსა და საქართველოს რესპუბლიკას შორის საზავო ხელშეკრულების დადების შესახებ, დამგ. კრება იწონებს მთავრობის პოლიტიკას, კმაყოფილებას გამოსთქვამს რუსეთ-საქართველოს შორის კეთილმეზობლური დამოკიდებულების დამყარების გამო და დარწმუნებულია, რომ მთავრობა განაგრძობს სათანადო ზომების მიღებას რესპუბლიკის დამოუკიდებლობისა და მისი საზღვრების დასაცავად“ (საქართველოს VI, 2019: 342).

1920 წლის 7 მაისს საბჭოთა რუსეთთან მოსკოვში გაფორმებულმა სამშვიდობო ხელშეკრულებამ ქართულ პოლიტიკურ ელიტაში ოპტიმიზმი და იმედის სულისკვეთება გააძლიერა. ამ ხელშეკრულებამ, როგორც საერთაშორისო სამართლებრივმა დოკუმენტმა, მართლაც მნიშვნელოვანად შეუწყო ხელი საქართველოს დამოუკიდებლობის იურიდიულად აღიარებას დასავლეთის დიდი სახელმწიფოების მიერ, მაგრამ თავად ბოლშევიკურ რუსეთთან ურთიერთობა ვერ მოაწესრიგა.

საბჭოთა რუსეთმა საქართველოზე თავდასხმა ამჯერად შეაჩერა, მაგრამ არცთუ დიდი ხნით, - მხოლოდ 1921 წლის თებერვალ-მარტამდე, როდესაც წითელი არმიის ნაწილებმა, თავსმოხვეულ ომში, დაამარცხეს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა და მის არსებობას ბოლო მოუღეს.

ბიბლიოგრაფია

თოიძე ლ. (1990) ინტერვენციაც, ოკუპაციაც, ძალდატანებითი გასაბჭოებაც, ფაქტობრივი ანექსიაც, თბილისი, გამომცემლობა „ივერთა მხარე.“

კლდე (1920). გაზეთი „კლდე“, 1920 წ., 30 აპრილი.

სახალხო საქმე (1920). გაზეთი „სახალხო საქმე“, 1920 წ., 18 ნოემბერი.

ჟორდანიას ნ. (1990). ჩემი წარსული, თბილისი, გამომცემლობა „სარანგი“.

ჯანელიძე ო. (2013). ნარკვევები საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის ისტორიდან, თბილისი, გამომცემლობა „საარი.“

(საქართველოს III, 2019) საქართველოს დამფუძნებელი კრება. სხდომის ოქმები. ტომი III. 1919 წლის 28 ივლისი - 11 ნოემბერი, თბილისი, საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის გამომცემლობა.

(საქართველოს VI, 2019) საქართველოს დამფუძნებელი კრება. სხდომის ოქმები. ტომი VI. 1920 წლის 19 მარტი - 6 ივლისი, თბილისი, საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკის გამომცემლობა.

(საქართველოს ეროვნული არქივი) საქართველოს ეროვნული არქივი, საისტორიო ცენტრალური არქივი, ჰარვარდის ფონდის მიკროფირები, საქმე # 753.

ურატაძე გ. (1959). ნამდვილი და ყალბი ისტორია, პარიზი.

The Consistent Assembly of Georgia and Issues of Russian-Georgian Relations (April-May 1920)

**Malkhaz Matsaberidze
Otar Janelidze**

ABSTRACT

The article depicts the attitude of the Consistent Assembly, the Supreme Legislative Body of the Democratic Republic of Georgia to events taking place between the Soviet Russia and Georgia in April-May 1920: At the end of April 1920, the Soviet regime was almost invigorated in Azerbaijan, there was revealed union of the Soviet Russia and Turkey of Mustafa Kemal, which, according to Georgian politicians, resembled the "Brest-Litovsk New Deal" for division of the South Caucasus.

The threat of Bolshevism actually threatened Georgia as well. In this situation, the Democratic Republic of Georgia expressed its readiness both to defend itself and negotiate with the Soviet Russia. The developments showed that both of these proved to be necessary: By the beginning of May 1920, Red Army units invaded the territory of Georgia from within Azerbaijan. The Georgian Armed Forces repulsed the enemy and forced them to retreat.

Negotiations with the Soviet Russia on May 7, 1920 also led to the conclusion of a peace treaty between the two countries in Moscow. Under the treaty, Russia unconditionally acknowledged Georgia's state independence and recognized it within its historical borders.

There are revealed unknown before details of the negotiations between the Democratic Republic of Georgia and the Soviet Russia in May 1920 in Moscow; are covered the views of the Georgian political spectrum within the Consistent Assembly on Bolshevism as a political regime of the Soviet Russia, its imperialist nature and ideology; There is analyzed the work of the sessions of the Supreme Legislative Body of Georgia on April 30, 1920 and May 11, 1920, dealing with critical issues concerning the regulation of relations between Russia and Georgia.

Keywords: Georgia, Consistent Assembly, Turkey, Russia, Bolshevism.